

Les «Obres completes» de Pompeu Fabra

LLUÍS MARQUET

La publicació de l'obra completa de Fabra

Aquestes *Obres completes*, en curs d'edició i actualment en fase d'elaboració força avançada, consisteixen en l'edició de totes les obres del nostre insigne lingüista i patriota amb les màximes garanties materials i intel·lectuals.

Com és prou sabut, no s'havia fet mai l'edició completa de tota l'obra filològica de Pompeu Fabra. Fins ara només s'havien editat les obres més notables i bàsiques del Mestre (gramàtiques, diccionaris, converses filològiques, etc.), però malauradament moltes d'aquestes edicions són actualment exhaurides. De tota manera, totes aquestes obres fabrianes, ja publicades, es troben en diverses biblioteques (públiques o privades) i poden ésser reproduïdes sense grans problemes.

Quant, a més, hi ha una gran quantitat d'obra –menor, si es vol, però important–, constituïda per articles i textos diversos i dispersos, sovint difícils de localitzar. Dins aquesta obra dispersa, poc coneguda, hi ha els articles i notes publicats en diaris, revistes i premsa diversa que no es poden consultar fàcilment i que cal cercar en hemeroteques i arxius. A més, hi podríem afegir els discursos, conferències i cursos diversos pronunciats en entitats i institucions significades del país que no sempre han estat divulgats com caldria. Alguns havien estat editats en el seu moment, però no han estat mai reeditats i no són fàcilment consultables. A més, els diferents reculls publicats només contenen seleccions de textos diversos i en general són força incomplets i fragmentaris. Finalment, hi ha també escrits notables encara inèdits, desconeguts fins i tot per molts estudiosos. L'edició

de tota aquesta obra implica necessàriament un treball previ de recerca, força laborios i feixuc.

Un altre grup de textos a part el constitueix l'epistolari establert entre Fabra i diferents amics i companys seus i personalitats diverses. De les cartes trameses per Fabra, moltes de les quals són de contingut gramatical i lingüístic, se n'han publicat ja alguns reculls parcials més o menys complets, però no es disposa de l'epistolari sencer.

A més d'aquests grans grups de treballs esmentats, hi podríem afegir altres textos accessoris, com ara entrevistes i enquestes, pròlegs a obres d'altri, recensions i semblances, etc. Cal no oblidar tampoc els apunts presos pels alumnes d'alguns cursos de Fabra, dels textos originals dels quals no disposem. I hi ha encara els textos no lingüístics (memòries, reports, comunicacions, etc.), elaborats per Fabra sobretot en la seva qualitat de responsable d'alguna entitat o institució.

Es feia, doncs, imprescindible la publicació de la totalitat dels textos fabrians en una edició moderna. Per això, a partir d'una sèrie de converses mantingudes entre Jordi Mir i Joan Solà cap a l'any 2000, sorgí la idea de publicar l'obra completa de Pompeu Fabra. Calia abans elaborar-ne un projecte general i emprendre tot seguit una tasca de recerca i localització dels materials, especialment aquells que es troben dispersos en publicacions diverses, tal com hem comentat.

Elaborat el projecte, fou avalat i assumit el desembre del 2002 per la Generalitat de Catalunya, el Govern de les Illes Balears i l'Institut d'Estudis Catalans.

Posteriorment, el projecte fou donat a conèixer públicament per Joan Solà el 9 d'abril

del 2003 en la conferència de Cloenda del II Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra», celebrat a la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

L'any 2004 es formà l'equip de col·laboradors per a les diferents parts del projecte i es començà a treballar en la tasca de preparació dels materials. Els primers resultats foren donats a conèixer durant el 2005 en aparèixer el primer volum.

Característiques generals de l'obra

Segons la darrera programació, modificada en relació amb la inicial, les obres completes constaran de nou volums, el contingut dels quals serà, a grans trets, el següent:

- Volum 1: les primeres gramàtiques.
 - Volum 2: gramàtiques diverses i apunts presos pels alumnes.
 - Volum 3: articles erudits; gramàtica francesa; gramàtica anglesa.
 - Volum 4: ortografia. *Diccionari ortogràfic* i manuals d'ortografia.
 - Volum 5: *Diccionari general de la llengua catalana*.
 - Volum 6: gramàtiques del IEC, del 1956 i del 1946 (París).
 - Volum 7: *Converses filològiques*.
 - Volum 8: obra dispersa.
 - Volum 9: epistolari, biografia, bibliografia.
- Índexs.

Cada volum contindrà, a més dels textos fabrians corresponents, una sèrie d'estudis i comentaris sobre aquests textos fets per diferents estudiosos i especialistes, en cada cas, de l'obra de Fabra que es publica. En el cas d'edicions diferents

d'una mateixa obra caldrà decidir quina és la que serveix de base per a la reproducció i anotar convenientment les variants textuals aparegudes en les diferents edicions.

Fins ara se n'han publicat tres volums: l'abril del 2005 aparegué el primer volum, i el desembre del 2006, el segon i el tercer. Els volums 4 i 5, previstos per al 2007, són d'immediata aparició. Se n'han de publicar dos més (el 6 i el 7) l'any 2008 i finalment els dos darrers (el 8 i el 9) en el 2009. Els índexs apareixeran al final de tot, molt probablement en un volum a part.

Volums publicats fins ara

Els volums apareguts fins ara contenen les obres següents:

- Volum 1: gramàtiques de 1891, 1898, 1912.
- Volum 2: sil·labari i gramàtiques de 1918 (curs mitjà), 1928, 1929, 1941; cursos orals.
- Volum 3: articles erudits, gramàtiques francesa i anglesa.

Comentaris sobre els volums publicats

El primer volum reproduïx les gramàtiques més antigues de Fabra: *l'Ensayo de gramática de catalán moderno* (1918), *la Contribució a la gramàtica de la llengua catalana* (1898) i *la Gramàtica de la llengua catalana* (1912). A més de les presentacions i de la introducció explicativa de l'obra, hi ha uns estudis lingüístics d'Antoni M. Badia i Margarit, Joan Martí i Castell, Joan Julià-Muné i Sebastià Bonet.

És ben sabut que aquestes tres obres són les primeres gramàtiques de Fabra. Les dues primeres són encara força ele-

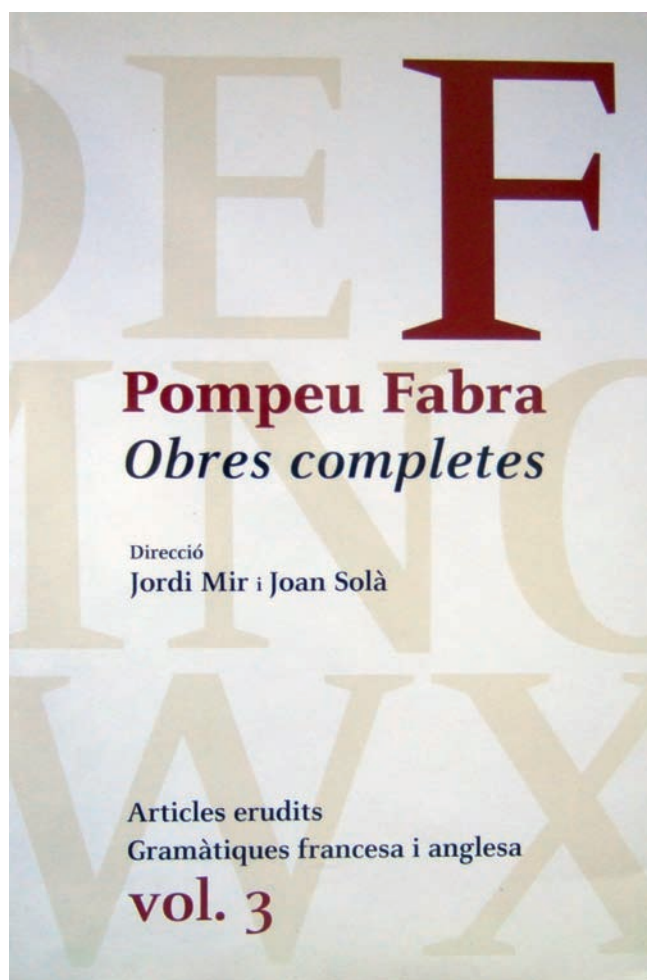
mentals, però aporten algunes idees notables i descriuen molt bé diversos aspectes gramaticals del català que Fabra desenvoluparà més tard en gramàtiques posteriors més elaborades. *L'Ensayo* és la primera gramàtica d'un Fabra adolescent i constitueix una sistematització de les seves idees primerenques. La *Contribució*, molt més consistent, consta de quatre densos capítols en els quals Fabra tracta diverses qüestions de fonètica i ortografia, que eren aleshores força conflictives, i també algunes de morfològiques. Diferentment d'aquestes dues, la tercera gramàtica és una de les grans obres de Fabra, considerada com una veritable obra mestra. Molt ben elaborada i documentada, té a més la particularitat que fou millorada i retocada constantment per Fabra, resident aleshores a Bilbao. El Mestre aprofità la revisió de galerades que rebia per correu per a introduir-hi, fins als darrers moments, tota classe de retocs i millores de detall o fins i tot de nova redacció de certs passatges inicialment poc entenedors. Aquest aspecte queda perfectament aclarit llegint les cartes que Fabra enviava a Joaquim Casas-Carbó i a Jaume Massó i Torrents com a complement de la revisió de galerades esmentada. N'he parlat prou, d'aquest punt, en altres llocs.

Cal recordar aquí que aquestes tres obres foren escrites abans de l'aprovació de les «Normes ortogràfiques» (1913), la qual cosa permet de seguir l'evolució ortogràfica de Fabra fins a arribar a la darrera.

El segon volum conté diverses gramàtiques menors i els cursos orals. Algunes d'aquestes obres eren poc conegudes o fins i tot inèdites. El volum porta per títol genèric «L'obra pedagògica de Pompeu Fabra» i incorpora uns estudis de Maria-Rosa Lloret, Joan-Rafael Ramos i Josep González Agàpito. Evidentment es tracta d'obres d'un valor molt desigual però sempre interessants, perquè, si bé sovint no aporten cap novetat en relació amb les gramàtiques superiors, més ri-

goroses, tenen un valor pedagògic innegable. Aquestes gramàtiques són: la de 1918, publicada per l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, obra que tingué molt èxit i que fou reeditada diverses vegades, i les tres destinades a un públic no català, de les quals n'hi ha dues d'escrites en francès (1928 i 1941) i una en castellà (1929). Dins aquest grup d'obres pedagògiques s'hi ha inclòs el *Silabari Català* (1904), obra una mica singular dins la producció fabriana. La part més discutible del volum, des del punt de vista documental, la constitueix el conjunt de cursos orals, pel fet que els textos reproduïts aquí es basen en els apunts presos per deixebles seus, i la transcripció de les explicacions de Fabra pot resultar en alguns passatges no prou fidedigna o poc exacta. De tota manera, pel fet de tractar-se de cursos de caràcter acadèmic i universitari, és innegable que aquests textos presenten un interès notable. La idea de reproduir-los és, doncs, molt lloable i, sense disposar dels textos originals fabrians, aquests apunts constitueixen una aproximació als originals ben acceptable.

El tercer volum aplega en primer lloc tots aquelles articles que cal considerar com a erudits i que fins ara només eren coneguts pels especialistes. A més, conté les dues gramàtiques d'unes llengües que Fabra coneixia molt bé: la francesa i l'anglesa, publicades ambdues per Editorial Catalana. El conjunt d'articles erudits és realment impressionant per la qualitat i el rigor científic i palesa els coneixements teòrics que posseïa sobre lingüística. Tot això ens fa pensar en l'aportació que Fabra podia haver fet si s'hagués pogut dedicar bàsicament a aquesta mena de treballs en lloc de fer obra més elemental però de primera necessitat. D'aquests treballs n'hi ha especialment un que ha estat molt lloable per Coromines i és l'estudi de les e tòniques en català (1906). Molt abans havia publicat un estudi de fonologia catalana (1897), realment notable mal-

grat ser un dels primers treballs de Fabra. Ben remarcables són també un estudi sobre la representació de la *ela* palatal en català (1903) i un altre sobre els mots àtons en el parlar de Barcelona (1913-14). També cal destacar la comunicació sobre ortografia que presentà al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906). Fixem-nos bé que gairebé tots els treballs aplegats són anteriors a les esmentades Normes Ortogràfiques, fet que ens permet, a més, d'analitzar l'ortografia que feia servir Fabra en els seus escrits. Aquest treball van precedir d'un estudi de Joan Mascaró. Completen el volum la *Gramàtica francesa* (1919), precedida d'un estudi de M. Teresa Garcia Castanyer, i la *Gramàtica anglesa* (1924), precedida d'un estudi de Max W. Wheeler.

Esperem que puguem anar-vos comentant els volums que encara han d'aparèixer, en els quals s'hi està treballant de valent. ♦